

Akademie výtvarných umění v Praze
Studijní program Výtvarná umění
Ateliér Intermediální tvorby III / škola Tomáše Vaňka

DIPLOMOVÁ PRÁCE

KLIMATICKÁ ZMĚNA V ČESKÉM UMĚNÍ
CLIMATE CHANGE IN CZECH ART

Vypracovala: Petra Skořepová
Vedoucí diplomové práce: doc. MgA. Tomáš Vaňek
Oponent diplomové práce: RNDr. Václav Cílek, CSc.

Akademický rok 2018/2019

Klimatická změna v Českém umění

Podnázev - DOMA

Celé studium se zabývám zkoumáním svého vztahu ke krajině, ekologii, reflektování vlastních stinných stránek, který mají dopad na životní prostředí. Kultivuji vrozený destruktivní vzorec chování, který velí podmaňovat, přikazovat, napřimovat, plenit a využívat. Reflektuji svůj strach z neznámého, z divočiny, zdánlivého chaosu. Hledám vyvážení bílé a černé, přiznání si složitosti vztahů a potřeby hlubokého uvědomění si zákonitosti psychiky, jejíž absence vede ke zkratkovitosti, hledání vnitřních výmluv, alibismus, projíkování a stavění viny vně. Vnímám obrovskou důležitost uvědomění si sebe sama a zodpovědnosti ke svému okolí, k životnímu prostředí.

Jsem přesvědčena, že vztah člověka k člověku reflektuje i vztah ke krajině. Potřeba podmaňovat, mít vždy pravdu a neschopnost kompromisu, vede ke stejnému jednání na poli environmentální zodpovědnosti.

Cítím důležitost uznání chyby a postavit se k minulým rozhodnutím čelem, vyrůst a pokusit se najít nová řešení, pěstovat upřímnost.

Je pro mě primární informovat o klimatické změně, důležitosti ohleduplnosti a empatie jak mezilidské, tak mezidruhové, ekologické.

Celou dobu studia na AVU jsem toto v sobě hledala, nevím, jestli jsem něco našla, ale vyrostla jsem. Teď vyrostla i moje diplomová práce. V době, kdy toto píšu, si pěstuje ona mě.

Celý rok jsem hledala rovnováhu mezi podmaňováním a pěstováním. Kde je hranice, potřeby zušlechťovat, vybírat si, co bude žít a co ne. Nevím, jestli jsem na to našla odpověď, ale našla jsem v sobě pár temných věcí, co jsou temné jako plíseň, co vyrostla.

Mají stejné právo na život jako já. Pozoruji tu temnotu a zjišťuji, jak s ní pracovat. Zatím jen vím, že jí mám ráda.

Pochopila jsem spoustu vlastností, které jsem nechápala. Mám je taky.

Celá diplomka je o komunikaci. Chci komunikovat a učím se jak.

Nenásilná komunikace.

Diplomová práce má dvě základní roviny. Sochařský výstup a webovou platformu Artbiom.

Webová platforma Artbiom

Úvodní text:

„Umělci po celém světě se vyjadřují ke klimatické změně v globálním i lokálním měřítku.

Naším cílem je zpracování dokumentace umělců tvořících na českém území, jejichž tvorba se různými způsoby dotýká environmentální problematiky, a zpřístupnění této databáze zájemcům z řad odborné i laické veřejnosti.

Jedním z cílů projektu je zvýšení povědomí o tématu a vytvoření platformy k setkávání současného umění a ekologie.

Věříme, že je důležité rozvíjet diskuzi o antropocénu, klimatické změně, ekologické krizi, ztrátě biodiverzity, špatném hospodaření s krajinou - od intenzifikace zemědělství a jeho důsledků až po sociální rovinu věci.

Environmentální hnutí nejsou homogenní, jednoduše uchopitelné uskupení, jedná se o mnoho proudů.

Chceme vytvořit široký prostor pro sebevyjádření, který nabídne mnoho náhledů do tématu a bude rozvíjet svůj vlastní příběh.“

Vše vnímám jako propojený přírodní mechanismus, z těchto myšlenek vznikl projekt Artbiom. Chci vytvořit projekt, kde sounáležitost a dobrá vůle je hybatelem. Chci ukázat, že existuje mnoho českých umělců, kteří toto téma berou vážně a snaží se informovat své okolí. Nejen skrz jednotlivá umělecká

díla, ale i festivaly, lokální akce, podporování místních tradic, zvyšovat povědomí o ekologii, rurální mapy, obnovování tradic a snaží se navrátit zdravý rozum a selský přístup ke vztahu k materiálu. Tato práce probíhá v několika etapách. První je oslovení umělců a teoretiků, vytvoření online webové databáze jak uměleckých děl, tak teoretických textů. Druhá fáze je prolínání s autorskými weby, aktivitami, komunitami, hnutími, databázemi, ateliéry a institucemi atd. dotýkajících se tématu. Třetí fáze, iniciování akcí, přidávání aktualit, blog. První dvě nejsou vázané na finanční podporu.

Technologie a postupy:

Web vzniká jako neziskový projekt za technické pomoci a podpory Pavla Jandy a Petry Špačkové, konzultací s Tomášem Pospiszylem, Pavlínou Morganovou, Dagmar Šubrtovou, Davidem Bláhou a dalšími. Vnímám ho jako kolektivní dílo, které se bude rozrůstat a rozvíjet.

Souvislosti:

Při zkoumání tématu ekologie a současného umění jsem narazila na mnoho zahraničních, hlavně amerických a západoevropských, stránek, webových platform, skupin a hnutí umělců zabývajících se storytellingem o klimatické změně, upozorňování a snahy nalézt řešení znečišťování oceánů, rapidního úbytku ryb a všeho živého, vysvětlování pojmu antropocén, vysvětlování ekofeminismu.

Při zkoumání české scény jsem musela hodně hledat. Hledala jsem fragmenty a složitě pronikala do neucelené a komunity umělců, co řeší environmentální krizi.

Když jsem do toho pronikla, narazila jsem na kvalitní projekty i několik internetových stránek.

Rozhodla jsem se vytvořit web, který pomůže a podpoří jejich vyhledávání, prováže všechny snahy a vytvoří ucelenější platformu. A v neposlední řadě vytvoří komunikační kanál nejen mezi umělci, ale i s veřejností.

Sochařský výstup diplomové práce

Doma

Název Doma jsem si zvolila až sekundárně. Celý proces začal poměrně nevědomě a vykrystaloval se v průběhu.

Zkoumala jsem rostlinné struktury kupované zeleniny, až jsem došla k pěstování.

Tvořila jsem papírový reliéf z odlitku zahrady a lučních květů, až jsem se rozhodla koupit louku. Chci řešit ochranu hmyzu.

Celou svou sochařskou práci jsem sledovala svůj vztah k živému, k pěstování. Sledovala jsem svoje nutkání hrát si na Boha. Své stíny a svou potřebu dávat život. Své právo na život.

Z technického hlediska jsem ve většině upcyklovala své starší formy na papírové velkoformátové reliéfy, hledala jsem možnosti recyklace jak skla, tak sekundárních produktů mé tvorby. Zamýšlela jsem se nad svou produkcí a materiály. Hledala jsem nové možnosti a uvažovala jsem si svůj postoj k udržitelnosti nejen v soukromí, ale i ve své vlastní tvorbě.

Uprostřed tohoto procesu se stala diplomka. Vykvetla louka. Vyrostla semínka v sádrové formě a já začala hledat možnosti této cesty.

Pozorovala jsem své naděje a zkoumala snahu vše ovlivňovat směrem, kterým já chci.

Neudělala jsem to.

Technologie, proces:

V první fázi jsem vytvářela objekty z nalezených předmětů. Uvažovala si v sobě myšlenku, že nechci používat nové materiály. Se zámečníky AVU jsem vytvořila podstavce na komponované objekty z nalezených předmětů a odpadních materiálů. Chtěla jsem reflektovat, co mě štvě.

Nepovedlo se. Vytvořila jsem ilustrace situace, na kterou se nechci dívat. Došlo mi to díky konzultacím s Jiřím Skálou, Tomášem Džadoněm a Johnem Hillem.

Rozhodla jsem se věnovat pěstování.

Tvořila jsem skleněné objekty z recyklátu za pomoci Daniela Vágnera v Huti František. Vznikly malé skleněné objekty kvěťáků, kapust, salátů – přípravných skic pro velkoformátovou kapustu z odpadního skla huti.

Reflexe:

Jsem fatalista a bojuji s tím, do jaké míry je dobré do věcí zasahovat. Jsem si vědoma, že mě to může svazovat a limitovat. Na druhou stranu, o tom je má diplomová práce. Jak v sobě najít hranici, kdy dát dějům prostor a kdy je kultivovat, co už znamená manipulace a ztráta svobodné vůle a co je žádoucí nasměrování cestou, kterou chci, aby se věc odvíjela. Je to otázka ega a práce s ním v kontextu umění i ekologie. Chci to zlepšovat.

Tomáš mi šlápl na čínské zelí, prasklo. Vytvořila jsem nové. Z pece jsem ho vytáhla s prasklinou po celé délce. Forma praskla, sklo navždy zhmotnilo prasklinu.

Kontext:

Ležela jsem v literatuře, aktivně se seznamovala s umělci, zapojovala se do komunit a například iniciovala vznik ekobuňky AVU. Vše cítím jako nedílnou součást mojí tvorby. Aby mé umění mohlo růst, musí mít z čeho. Práce s lidmi mě nabíjí, podporuje a inspiruje. Potřebuji o věcech přemýšlet a učit se.

PCCC na Yaleově universitě vytvořilo analýzu zvanou „Šest Amerik“, která rozděluje Americkou populaci do šesti skupin – Vystrašení 16%, Znepokojení 27%, Opatrní 23%, Neangažovaní 5%, Pochybující 12%, Odmítající 15%.

„I když technologická a ekonomická aktivita může být příčinou našich environmentálních problémů, k této aktivitě vedly naše individuální přesvědčení, kulturní normy a sociální instituce. Z toho vyplývá, že nemůžeme uznat environmentální problémy vytvářené naším způsobem života ani rozvíjet jejich řešení, aniž se nejprve podíváme na přesvědčení a hodnoty, které k nim vedly, a nezměníme je.

[Bazerman, Hoffman 1999] “¹

Zde vidím velkou příležitost pro participativní, komunální a aktivistické umění.

Zároveň si uvědomuji, jak ohrožující téma to je a jak je důležité správně volit způsob, jakým o něm komunikujeme.

Cítím mezeru v nenásilném komunikování a zároveň nechci ilustrovat dopady ekologické krize, které je možné vidět všude kolem nás. Nezpochybňuji tento postoj, věřím v jeho důležitost, ale zároveň cítí potřebu ho vyvažovat. Ráda bych pracovala a rozvíjela nit nenásilného, něžnějšího, podprahového způsobu mluvení o tématu. Zároveň bych ráda hledala možnosti jak vyzdvihovat i pozitiva a motivovat, i když je to v současné době skoro nemožné.

Postoj, který zaujmu, si ještě tříbím, zároveň se snažím prozkoumat možnosti apolitického vyjádření o velmi dalekosáhlých a politických problémech.

Je to pro mě introspektivní práce, chci dát možnost jejímu vývoji. Je možné, že se vyvine politicky.

Celé studium mě formovaly konzultace a Tomášem Vaňkem, Jiřím Kovandou, Jiřím Skálou a v závěru studia se sochařským ateliérem, Tomášem Hlavinou, Annou Hulačovou a Jimenou Mendozou, kteří mě podporovali v prostorové a nenásilné formě.

Na počátku mého studia AVU a zájmu o ekologii a umění stály knihy Václava Cílka jako například Krajiny vnitřní a vnější, Dýchat s ptáky, Prohlédni si tu zemi. Naučily mě poetickému zájmu o krajinu a jak neohrožovat a aktivovat. Děkuji mu za oponenturu.

Ve svém uvažování a vytvoření koncepce stránek Artbiom, jsem vycházel z poznatků a inspirace zahraničními webovými platformami jako artistsandclimatechange.com, weadartists.org – Women Eco Artist Dialogue, capefarewell.com, liberatetate.org.uk, climatemuseum.org atd., ale i českými jako například: rontiers-of-solitude.org, rurartmap.net.

A ekologicky a komunitně zaměřenými platformami jako Planeta Chaos, KRA- Kravín Rural Arts, občanským sdružením Jinakrajina a dalšími.

¹ HOFFMAN, Andrew J. *Jak kultura utváří diskusi o klimatické změně*. Přeložil Jiří OGROCKÝ. Brno: Masarykova univerzita, 2017. ISBN 978-80-210-8711-8.

zápisky/deník:

duben 2018

expoziční léčba

květen 2018

Bez snahy se někomu a něčemu zavděčit. Vzdávám to. Nořila jsem se hluboko, hledala jsem klid. Ale možná to je jako prstence Saturnu. Narážejí, všechny síly proti sobě a z dálky jen klid, rovnováha.

„Umění nás tam dostalo.“

„Neblbni, umění nás z toho dostane.“

březen 2019

Znásilním ti tvoje pole, vojedu ti louku.

Proč trháš tu travu? Uklidňuje mě to.

Proč to děláš? Protože je to prdel krávo.

Vynalezl jsem kolo a mnoho dobra vykonal.

Svázaná hlína, vagína.

Mrtvej les.

Seru na erudované texty, není na to čas.

březen 2019

Mám strach.

Obrovskej strach z temnoty. Rozhodla jsem se ponořit do bahna, lidské močůvky v naději, že se tam nachází odpovědi. Třeba se jen utopím. Třeba to byl jen blbej, pěkně blbej nápad.

Mám dobrý a horší dny. Teď mám natolik dobrej, že jsem o tom schopná konečně psát. Včera to bylo horší. Včera jsem viděla jen zkázu. Je těžký si připomínat, že věc má i světlejší stránky. Když se člověk rozhodne něco zkoumat, fakt upřímně a rozhodne se, že se nebude bát ušpinit si ruce hnusem, i když je to možná jen naivní debilita, představa, že se ten hnus dá někdy smejt, že se z toho někdy dostane a vrátí se tam, kde je víra, že maj věci řešení a že to bude všechno dobrý a on bude stát zase s čistejma rukama a usmívat se na svět. Ale na druhou stranu, byla by v tom upřímnost vybírat si jen ty dobrý a snesitelný pohledy? Všechny úhly tvoří věc. A vynechat ten nejhnusnější, nejtemnější mokvající hnus není fér. Možná jsem se moc dívala na posraný hrdinský hollywoodský filmy. Možná jsem uvěřila pohádkám, že s upřímností a autenticitou nejdál dojdeš. Teď mám pocit, že dojdu leda do cvokárny.

Tam bylo fajn, lidi jsou tak nějak upřímnější a zajímavý je, že pomáhaj. Trpěj a tak se snaží, aby okolí taky netrpělo.

Možná je to pravda, že ďábel je nezáměr a bezsoucitné přehlížení.

Jsem strašně nasraná. Když o tom teď přemýšlím, mám chuť všechno smazat. Vždyť je to do prdele strašně jednoduchý. Rozčtvrtil bys svoje dítě? Sežral nohu svoji manželce? Za živa utrl vlasů a zbylou tkáň posypal pesticidy a chemickějma sračkama? A při tom se jí díval do očí a říkal, že jí máš rád a že to je pro její dobro a všechno bude v pohodě a je to takhle v pohodě, takhle se to dělá, dělalo a už tvůj otec to takhle dělal. Že jí to nebolí, že si vymejší a ten, kdo říká, že jí to bolí, je dementní aktivista, co má zaraženou pubertu a tak si našel, proti čemu revoltovat?

Kurva, vždyť je to i moje noha a hlava. Mám taky pocit, že jsem zavřená v kleci a praskají mi kosti rychlým růstem z koktejlu, který dostávám v zájmu dobré večere u telky.

Společnost založená na genocidním jednání. Když někam přijdeš, jsi na návštěvě, když se spřátelíte a rozhodnete spolu bydlet, tak se nějak dohodnete, aby vám spolu bylo dobře. Ale jasný, jde to i tak, že

přijdu, všechno zabiju, posypu chemkou a všechny spolubydlící zavřu do klece, kde se nemůžou ani otáčet.

Jo to mi přijde logický, stejně jako, že jejich tělesné části zabalím do tuny plastu a až je dožeru, tak to hodím do moře, zahrabu nebo spálím. Náramná prdel.

Můj táta to tak dělá, moje máma to tak dělá a vůbec skoro všichni, který miluju.

Je to hrozně těžký. Vidět ty, co miluju, z jinýho úhlu pohledu. Z toho hnusnýho lepkavýho od zaschlý krve celý planety.

Vidět, že moje základy, základy, které mi dali moji nejmilovanější a nejbližší jsou krvelačné a vykořisťovatelské, že třeba neměli pravdu, že se moji nejmilovanější mýlí.

Že jsem sama.

duben 2019

„Zatím potvrzuji svoji prvotní nepodloženou tezi o pokrytectví černobílého uvažování.

Je to zapeklité!

Složitě a do velké míry mrazivé, ale prostě cítím možnost pozitivního směřování. Budu hodně přemýšlet. Je tam hodně destruktivity a z mého pohledu nebezpečného uvažování. To je ovšem věc, co se vyvíjí a pokud dobře chápu, chceme, aby se uvažování vyvíjelo udržitelnějším a senzitivnějším směrem, což se děje. Za mě je tu stále ve vzduchu otázka, zda můžeme něco dobře ovlivnit, nejen si furt mýt ruce. I já bojuji s automatickou snahou odsuzovat, ale dle mého soudu se tak věci nikdy nikam neposunou.

Budu to studovat.“

neposlaná sms

květen 2019

Začít být konstruktivní.

květen 2019

Úzkost je super, značí potřebu změny.

Snad se nezvrhne. Snad ji podchytíme v její opravdovosti, pokud to vůbec jde.

Dno je jen jedno.

květen 2019

Diplomka vyrostla, vyrostla z bahna. Zalévám ji, roste. Taky hnije a rozpadá se.

Nazvala jsem ji Doma. Myslela jsem, že jsem doma. Že jsem našla to místo. V sobě. Očistila vazby a vytvořila domov.

Teď koukám, jak plesniví, rozpadá se. Půda pod nohama. Domov a planeta.

Řeším, co je domov. Jak pěstovat, dávat nový domov, život.

Nevím, nikdy jsem to nedělala.

Už jsem tím, kdo utváří. Vyrostla jsem a otevřela oči.

Nejsem pod křídlem, nikdo můj svět nevybuduje.

Já jsem svět, hnije.

květen 2019

Někdy chci odejít. Ten stres způsobí, že dodělám, co jsem odkládala.

květen 2019

Hýbu, snad si dobře vyberu čím.

Výběr z literatury:

HOFFMAN, Andrew J. *Jak kultura utváří diskusi o klimatické změně*. Přeložil Jiří OGROCKÝ. Brno: Masarykova univerzita, 2017. ISBN 978-80-210-8711-8.

GIDDENS, Anthony. *Důsledky modernity*. 3. vyd. Přeložil Karel MÜLLER. Praha: Sociologické nakladatelství, 2010. Post (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-035-3.

PETŘÍK, Petr, Jana MACKOVÁ a Josef FANTA, ed. *Krajina a lidé*. Praha: Academia, 2017. Průhledy (Academia). ISBN 978-80-200-2695-8.

NOVÁK, Arnošt. *Tmavozelený svět: radikálně ekologické aktivity v České republice po roce 1989*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2017. Knižnice sociologické literatury. ISBN 978-80-7419-254-8.

FOWKES, Maja. *The green bloc: neo-avant-garde art and ecology under socialism*. Budapest, Hungary: Central European University Press, 2015. ISBN 978-963-386-068-7.

KOHÁK, Erazim. *Zelená svatozář: kapitoly z ekologické etiky*. 2., přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-85850-86-9.

ADORNO, Theodor W. *Schéma masové kultury*. Praha: OIKOYMENH, 2009. Oikúmené (OIKOYMENH). ISBN 978-80-7298-406-0.

DEMOS, T. J. *Decolonizing nature: contemporary art and the politics of ecology*. Berlin: Sternberg Press, [2016]. ISBN 3956790944.

Botanical Drift: protagonists of the invasive herbarium. Editor Khadija von ZINNENBURG CARROLL. Berlin: Sternberg Press, 2017. ISBN 978-3-95679-353-0.

O. Navrátil, článek o umění a klimatické změně, in *Sešit pro umění, teorii a příbuzné zóny* 23 (2017)